การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1*

EDUCATIONAL MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN SCHOOLS UNDER PATTANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

อิฟฟาณีย์ ดุลดิษยา[1], สมเกียรติ สายธนู[2], ทวีศักดิ์ พุฒสุขขี[3] และ ชวนพิศ ชุมคง[4]

Evefanee Duldisaya[1], Somkiat Saithanoo[2], Thaweesak Putsukee[3] and Chuanpit Chumkhong[4]

[1-4]มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1-4]Thaksin University, Thailand

Corresponding Author's Email: J.Evefanee@gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 2 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 4 กรกฎาคม 2569

Received 8 June 2026; Revised 2 July 2026; Accepted 4 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรคในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 2)พัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) ประเมินแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัย แบบผสมผสาน ดำเนินการเป็น 3 ระยะ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 358 คน คำนวณขนาดด้วยสูตรของยามาเน่ และได้มาด้วยการ

Citation:

*อิฟฟาณีย์ ดุลดิษยา, สมเกียรติ สายธนู, ทวีศักดิ์ พุฒสุขขี และ ชวนพิศ ชุมคง. (2569). การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(4), 1395-1412.

Evefanee Duldisaya, Somkiat Saithanoo, Thaweesak Putsukee and Chuanpit Chumkhong. (2026). Educational Management For Sustainable Development In Schools Under Pattani Primary Educational Service Area Office 1. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(4), 1395-1412.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามขนาด ของโรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ จำนวน 25 คน ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง 13 คน และการสนทนากลุ่มแบบเอกพันธ์ 12 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม (ค่าดัชนี IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไปทุกข้อ และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95) แบบสัมภาษณ์ เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง และแบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการ พัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และผู้บริหาร รองลงมา คือ ด้านการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ในสถานศึกษา ส่วนด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน มีค่าเฉลี่ย เท่ากัน ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ บทบาทของผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ ครูที่มีความเข้าใจแนวคิด ESD หลักสูตร ที่ยืดหยุ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ข้อจำกัดด้านบุคลากร หลักสูตรที่ขาด ความยืดหยุ่น ทรัพยากรไม่เพียงพอ และบริบทเฉพาะของพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และศาสนา 2) แนวทางการจัดการศึกษาที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การบูรณาการบริบททางสังคมและ วัฒนธรรม การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และผู้บริหาร การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การสร้าง ความร่วมมือกับชุมชน และกลยุทธ์การบริหารจัดการและการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย 3) ผลการประเมินโดย ผู้ทรงคุณวุฒิ 12 ท่าน พบว่า แนวทางมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ครบทุกประเด็น คิดเป็น ร้อยละ 100 ในทุกตัวชี้วัด

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา, การพัฒนาที่ยั่งยืน, จังหวัดชายแดนภาคใต้, โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study the conditions, success factors, problems, and obstacles in educational management for sustainable development of schools under Pattani Primary Educational Service Area Office 1; 2) develop guidelines for educational management for sustainable development; and 3) evaluate the guidelines in terms of propriety, feasibility, and utility. A mixed

methods research design was employed, conducted in three phases. The quantitative sample comprised 358 school administrators, teachers, and basic education school board members, whose sample size was determined using Yamane's formula and selected by stratified random sampling according to school size. The 25 key informants for the qualitative phase consisted of 13 in-depth interviewees selected purposively and 12 homogeneous focus group participants. The instruments were a questionnaire (with IOC values of 0.60 or higher for every item and an overall reliability coefficient of 0.95), a semi-structured in-depth interview form, and a focus group discussion form. Quantitative data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed by content analysis.

The findings revealed that 1) the overall condition of educational management for sustainable development of schools under Pattani Primary Educational Service Area Office 1 was at the highest level. The highest mean was found in developing the competencies of learners, teachers, and administrators, followed by driving systemic change in schools, while curriculum and learning management and community participation had equal means. Key success factors included visionary administrators, teachers with an understanding of ESD, flexible curricula, and community participation, whereas the problems and obstacles included personnel limitations, inflexible curricula, insufficient resources, and the area's specific context of cultural and religious diversity. 2) The developed guidelines comprised five dimensions: integrating social and cultural contexts; developing the competencies of learners, teachers, and administrators; developing curricula and learning management; building community collaboration; and management strategy and policy-driven implementation. 3) Evaluation by 12 experts found the guidelines appropriate, feasible, and useful in all aspects, accounting for 100 percent on every indicator.

Keywords: Educational Management, Sustainable Development, Southern Border Provinces, Primary School

บทนำ

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นวาระสำคัญระดับโลกที่ทุกประเทศให้ความสำคัญ องค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย เพื่อเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาร่วมกันของประชาคมโลกภายในปี ค.ศ. 2030 โดยเป้าหมายที่ 4 ว่าด้วยการสร้างหลักประกันการศึกษา ที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม และส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ในบริบทดังกล่าว การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development: ESD) จึงได้รับ การยอมรับว่าเป็นกลไกสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีความรู้ ทักษะ ค่านิยม และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของโลกที่ผันผวน สอดคล้องกับแนวคิดของ Sterling, S. (2001) ที่เสนอว่า การศึกษาเพื่อ ความยั่งยืนต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบทั้งองค์กร (Whole School Approach) ทั้งนี้ประเทศไทยได้บรรจุ แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศไปสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” โดยยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ได้กล่าวถึงแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ผ่านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ ตลอดชีวิต การสร้างคนให้มีความใฝ่รู้ มีทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ และจิตสาธารณะ ควบคู่กับการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่มุ่งให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยกำหนดยุทธศาสตร์สำคัญ อาทิ การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาคุณภาพครูให้มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ การสร้างโอกาสทางการศึกษาที่ทั่วถึงและเท่าเทียม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียน ซึ่งล้วนสอดรับกับหลักการของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่ง

โรงเรียนในฐานะหน่วยจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวจากนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่

การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทของโรงเรียนยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตรที่ขาดความยืดหยุ่นและยังไม่สามารถบูรณาการแนวคิดความยั่งยืนได้อย่างลึกซึ้ง การพัฒนาสมรรถนะของครูและผู้บริหารที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในแนวคิด ESD การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยังไม่เป็นรูปธรรม ตลอดจนการบริหารจัดการเชิงระบบที่ขาดความต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bertschy, F., et al. (2013) ที่พบว่า การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญและเป็นข้อจำกัดหลักในการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ Blank, M. j., et al. (2003) ที่ชี้ว่า ความสำเร็จของโรงเรียนชุมชน (Community Schools) ขึ้นอยู่กับการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ซึ่งในทางปฏิบัติยังเป็นจุดอ่อนของสถานศึกษาจำนวนมาก สภาพปัญหาเหล่านี้สะท้อนว่า การนำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนไปปฏิบัติจริงจำเป็นต้องอาศัยแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการเฉพาะของแต่ละพื้นที่

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีบริบทเฉพาะที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นอย่างชัดเจน กล่าวคือ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและมี วิถีชีวิตที่เกี่ยวพันอย่างแนบแน่นกับหลักศาสนา มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษา ประกอบกับสถานการณ์ความไม่สงบที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อขวัญกำลังใจของบุคลากร ความต่อเนื่องของการจัดการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อับดุลรอยะ มาหามะ (2563) ที่พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องคำนึงถึงมิติทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นพิเศษ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่นี้มีลักษณะเฉพาะ โรงเรียนจึงจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการในทุกมิติ เพื่อจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของพื้นที่อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 โดยมุ่งศึกษาสภาพ ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรค เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและประเมินแนว

ทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต้นสังกัดในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ ต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการกำหนดวิสัยทัศน์และแผนการดำเนินงาน และต่อครูผู้สอนในการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1

2.เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1

3.เพื่อประเมินแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย โดยจำแนกออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. แนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development: ESD) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเสริมสร้างความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างรับผิดชอบต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม UNESCO (2017) ได้สังเคราะห์สมรรถนะหลักด้านความยั่งยืนไว้ 8 ประการ ที่มีลักษณะข้ามศาสตร์และเชื่อมโยงกัน ได้แก่ การคิดเชิงระบบ การคาดการณ์อนาคต การตระหนักในบรรทัดฐานและคุณค่า การคิดเชิงกลยุทธ์ การร่วมมือ การคิดเชิงวิพากษ์ การตระหนักรู้ในตนเอง และการแก้ปัญหาแบบบูรณาการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Sterling, S. (2001) ที่เสนอว่า การศึกษาเพื่อความยั่งยืนเป็นการศึกษาเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformative Education) ที่ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของระบบการศึกษาทั้งระบบ ไม่ใช่เพียงการเพิ่มเติมเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมเข้าไปในหลักสูตรเดิมเท่านั้น สรุปได้ว่า แนวคิด

ESD เป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายของแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะความยั่งยืนของผู้เรียนและการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้เป็นกรอบของด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และผู้บริหาร

2. แนวคิดการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความยั่งยืนทั้งระบบ (Whole School Approach) แนวคิดนี้เป็นรูปแบบการนำ ESD ไปปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดย Sterling, S. (2001) เสนอว่า การขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความยั่งยืนต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุมทั้งการกำกับดูแล หลักสูตร การเรียนการสอน วัฒนธรรมองค์กร การบริหารจัดการทรัพยากร และความสัมพันธ์กับชุมชน ทั้งนี้ UNESCO (2021) ระบุว่า แนวทางดังกล่าวเป็นการบูรณาการหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้าสู่ทุกมิติของชีวิตในสถานศึกษา โดยให้ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมเป็นผู้ขับเคลื่อนภายใต้วิสัยทัศน์ทางการศึกษาร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ วิโรจน์ สารรัตนะ(2555) ที่นำเสนอขั้นตอนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ

สรุปได้ว่า แนวคิด Whole School Approach เป็นฐานของด้านการขับเคลื่อนเชิงระบบและกลยุทธ์การบริหารจัดการและการขับเคลื่อนเชิงนโยบายในกรอบแนวคิดการวิจัย

3. การพัฒนาสมรรถนะครูและผู้บริหาร และการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษาถือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการขับเคลื่อน ESD ให้ประสบความสำเร็จ Bertschy, F., et al. (2013) พบว่า ครูจำเป็นต้องมีสมรรถนะเฉพาะในการออกแบบและจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งด้านความรู้เชิงเนื้อหาการจัดการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ และการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ในด้านการพัฒนาหลักสูตร วิจารณ์ พานิช (2556) เสนอว่า การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนควรบูรณาการองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นการลงมือปฏิบัติจริง

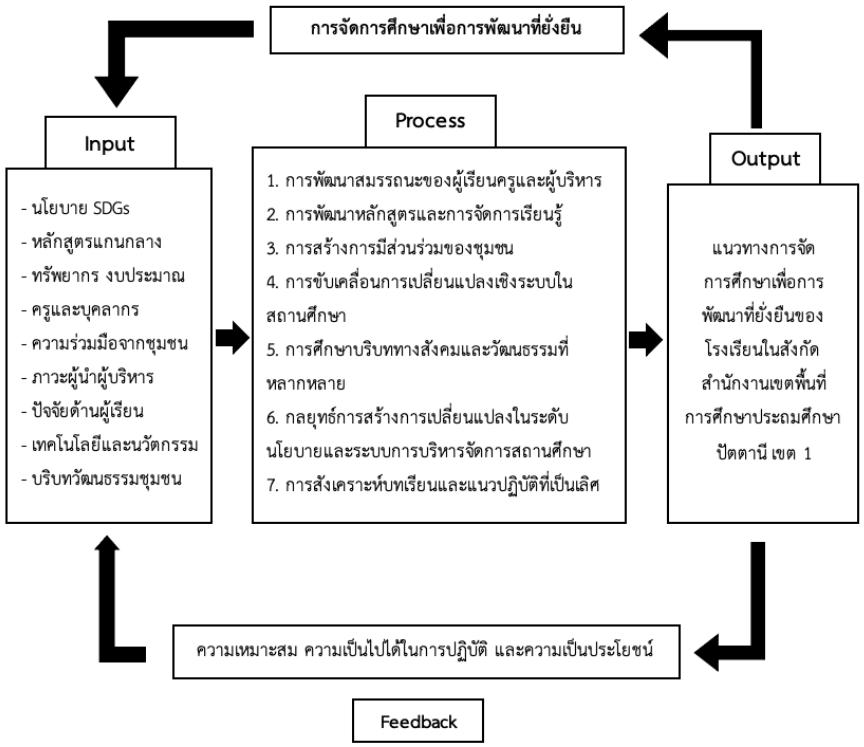
สรุปได้ว่า แนวคิดกลุ่มนี้เป็นฐานของด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และผู้บริหาร และด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนและการจัดการศึกษาในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน Blank, M., et al. (2003) เสนอแนวคิดโรงเรียนชุมชน (Community Schools) ที่ยึดชุมชนเป็นฐานและสร้างความเป็นเจ้าของร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน สำหรับบริบทเฉพาะของ

พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อับดุลรอยะ มาหามะ (2563) พบว่า การจัดการศึกษาในพื้นทีนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงมิติทางศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนเป็นพิเศษ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและมีความอ่อนไหวทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น

สรุปได้ว่า แนวคิดกลุ่มนี้เป็นฐานของด้านการสร้างความร่วมมือกับชุมชน และด้านการบูรณาการบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีทั้ง 4 ประเด็นข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาพกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ใช้แบบแผนเชิงสำรวจตามลำดับ โดยเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษา แล้วจึงเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อพัฒนาแนวทาง และประเมินแนวทางในระยะสุดท้าย ดำเนินการเป็น 3 ระยะ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ใน 4 อำเภอ รวม 136 โรงเรียน (ขนาดเล็ก 47 ขนาดกลาง 84 และขนาดใหญ่ 5 โรงเรียน) จำนวนทั้งสิ้น 3,355 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 136 คน ครูผู้สอน 1,995 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1,224 คน และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 1 คน

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของยามาเน่ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 358 คน จากนั้นทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนขนาดของโรงเรียน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 14 คน ครูผู้สอน 212 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 132 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ จำนวน 25 คน ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก 13 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 4 คน ครูผู้สอน 4 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 4 คน และ 2) การสนทนากลุ่ม 12 คน คัดเลือกแบบเอกพันธ์ (Homogeneous Sampling) ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มละ 4 คน โดยกำหนดเกณฑ์คัดเข้าให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ความรู้ ประสบการณ์ และผลงานโดดเด่นด้านการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ขั้นตอนการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรค โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยเพื่อกำหนดกรอบแนวคิด สร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 358 คน และวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ระยะที่ 2 พัฒนาแนวทางโดยยกร่างจาก

ผลในระยะที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 13 คน และวิเคราะห์เนื้อหา ระยะที่ 3 ประเมินแนวทาง โดยสร้างเกณฑ์การประเมิน จัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 12 คน และปรับปรุงแนวทางตามข้อเสนอแนะ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

3.1 แบบสอบถาม สร้างจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (แบบตรวจสอบรายการ) ตอนที่ 2 สภาพการจัดการศึกษา (มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับแบบลิเคิร์ท) และตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ (แบบปลายเปิด) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไปทุกข้อ และนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน คำนวณค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95

3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง พัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมประเด็นการบูรณาการบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และผู้บริหาร การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ

3.3 แบบประเมินแนวทาง (สนทนากลุ่ม) สร้างขึ้นเพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ของแนวทาง โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาในแต่ละประเด็น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของเบสต์ (Best) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผ่านกระบวนการถอดเทปแบบคำต่อคำ การจัดหมวดหมู่และลงรหัส การตีความ และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย สำหรับการประเมินแนวทางใช้การหาค่าร้อยละของคะแนนการประเมินในแต่ละด้านและภาพรวม

ผลการวิจัย

1. ผลของสภาพปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรคในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยภาพรวมและรายด้าน

ที่	ด้าน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และผู้บริหาร	4.56	0.476	มากที่สุด
2	การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	4.46	0.481	มาก
3	การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.46	0.580	มาก
4	การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในสถานศึกษา	4.53	0.494	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		**4.50**	**0.474**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.46 ถึง 4.56 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และผู้บริหาร ($\bar{x}$ = 4.56, S.D. = 0.476) รองลงมา คือ ด้านการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในสถานศึกษา ($\bar{x}$ = 4.53, S.D. = 0.494) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดและเท่ากันสองด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัด การเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.46, S.D. = 0.481) และด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{x}$ = 4.46, S.D. = 0.580) โดยด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนมีการกระจายของข้อมูลสูงกว่า สะท้อนว่าบางโรงเรียนสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ดี ขณะที่บางโรงเรียนยังดำเนินการได้ไม่เต็มที่

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านการพัฒนาสมรรถนะ คือ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ($\bar{x}$ = 4.67) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารในการสร้างแรงบันดาลใจของบุคลากร ($\bar{x}$ = 4.47) ขณะที่ในด้านหลักสูตร ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบูรณาการ แนวคิดการพัฒนา

ที่ยั่งยืนเข้าสู่ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.26) และในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การส่งเสริมการรวมกลุ่มและพัฒนาศักยภาพของผู้ปกครองและชุมชน ($\bar{x}$ = 4.36)

สำหรับปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ ครูที่มีความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หลักสูตรที่ยืดหยุ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษายังเผชิญกับปัญหาด้านบุคลากร หลักสูตรที่ขาดความยืดหยุ่น ทรัพยากรที่ไม่เพียงพอ และอุปสรรคจากบริบทเฉพาะของพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสถานการณ์ความไม่สงบ

2. ผลการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 13 คน ประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ ดังภาพที่ 2 ได้แก่ 1) ด้านการบูรณาการบริบททางสังคมและวัฒนธรรม 2) ด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และผู้บริหาร 3) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านการสร้างความร่วมมือกับชุมชน และ 5) ด้านกลยุทธ์การบริหารจัดการและการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย โดยผลการสัมภาษณ์เชิงลึกสะท้อนความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านการบูรณาการบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า “การจัดการศึกษาควรยึดโยงกับ วิถีชีวิตของชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม และวิถีปฏิบัติของชุมชนมาบูรณาการกับการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้” และสะท้อนว่า “บริบทของชุมชนมุสลิมและพุทธอยู่ร่วมกันอย่างมีเอกลักษณ์ ส่งผลให้การจัดการศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม”

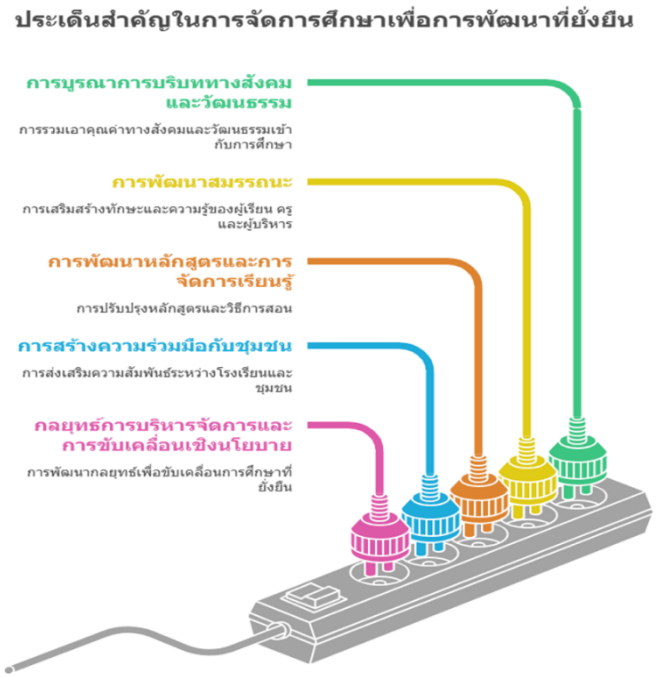
ด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และผู้บริหาร ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า “ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาให้มีทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะด้านความยั่งยืน โดยเฉพาะทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งสามารถพัฒนาได้ผ่านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการลงมือปฏิบัติจริง” และ เห็นว่า “ครูเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง จึงควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ”

ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า “ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น และสามารถบูรณาการแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในทุกกลุ่มสาระ

การเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้จากโครงงาน และการเรียนรู้จากชุมชนเป็นฐาน”

ด้านการสร้างความร่วมมือกับชุมชน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า “ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อความยั่งยืน โดยควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล” และควร “ยึดชุมชนเป็นฐาน (Community-based Approach) และสร้างความเป็นเจ้าของร่วม ระหว่างโรงเรียนและชุมชน”

ด้านกลยุทธ์การบริหารจัดการและการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย ผู้ให้ข้อมูลเน้นถึง “บทบาทของผู้บริหารในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ต้องมีวิสัยทัศน์ด้านความยั่งยืน สามารถกำหนดนโยบาย และสร้างบรรยากาศ การทำงานที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของบุคลากร รวมทั้งควรมีการปรับโครงสร้างและระบบการบริหารให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งสามารถแสดงแผนภาพแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 ด้าน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนภาพสรุปแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 ด้าน

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่า แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 5 ด้านมีความเชื่อมโยงและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เปรียบเสมือนการเชื่อมต่อพลังงานเข้าสู่ระบบเดียวกัน ซึ่งสะท้อนแนวคิดการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความยั่งยืนทั้งระบบ (Whole School Approach) ที่ทุกองค์ประกอบต้องทำงานประสานกันจึงจะนำไปสู่การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการประเมินแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 ท่าน พบว่า แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ครบทุกประเด็น คิดเป็นร้อยละ 100 ในทุกตัวชี้วัด ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะให้กำหนดตัวอย่างกิจกรรมหรือแนวปฏิบัติ ที่ชัดเจน โดยเฉพาะสำหรับโรงเรียนที่มีบริบท แตกต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก รวมทั้งให้ความสำคัญกับ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ภาระงานของครู และความแตกต่างของศักยภาพบุคลากร ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแนวทางให้มีความชัดเจน เป็นระบบ และสามารถนำไปปฏิบัติได้มากยิ่งขึ้น ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนายั่งยืนโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 ท่าน

ด้านการประเมิน	จำนวนประเด็น	เห็นด้วย (คน)	ร้อยละ
1. ความเหมาะสม (Propriety)	5	12	100
2. ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ (Feasibility)	5	12	100
3. ความเป็นประโยชน์ (Utility)	5	12	100

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 12 ท่าน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ครบทุกประเด็น คิดเป็นร้อยละ 100 ในทุกตัวชี้วัด

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิด ESD ได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับนานาชาติและระดับชาติภายใต้เป้าหมาย SDGs และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ส่งผลให้โรงเรียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bertschy, F., et al. (2013) ที่พบว่า การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนกลับมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{x}$ = 4.46) ทั้งนี้เนื่องจากการบูรณาการแนวคิดความยั่งยืนเข้าสู่ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ยังเป็นข้อจำกัด และบริบทพหุวัฒนธรรมและสถานการณ์ความไม่สงบส่งผลต่อการสร้างความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ วิจารณ์ พานิช (2556) ที่เสนอว่า การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนควรบูรณาการองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นการลงมือปฏิบัติจริง และสอดคล้องกับ Blank, M.J, et al. (2003) ที่ชี้ว่า ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยการสร้างความไว้วางใจ การสื่อสารอย่างต่อเนื่อง และการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ด้าน ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทของพื้นที่จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นองค์รวมและเชื่อมโยงทั้งระดับการเรียนรู้และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bascopé, M., et al. (2019) ที่พบว่า การพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อการศึกษาที่ยั่งยืนต้องบูรณาการแนวคิดความยั่งยืนเข้าสู่หลักสูตรอย่างเป็นระบบตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับ Barth, M. & Rieckmann, M. (2012) ที่ชี้ว่าการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเป็นปัจจัยเร่งการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยจุดที่แตกต่างจากงานวิจัยเดิม คือ แนวทางที่พัฒนาขึ้นได้เพิ่ม “ด้านการบูรณาการบริบททางสังคมและวัฒนธรรม” เป็นองค์ประกอบเฉพาะที่ไม่ปรากฏชัดในกรอบ Whole School Approach ทั่วไปของ อันถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนเงื่อนไขเฉพาะของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและมีความอ่อนไหวทางวัฒนธรรมสูง (Sterling, S, 2001)

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ครบทุกประเด็น ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยพัฒนาแนวทางอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ประกอบกับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิของ Eisner, E. W. (1996) ที่เน้นการวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างลึกซึ้งโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญที่มีความเที่ยงธรรมและดุลยพินิจที่ดี

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่บูรณาการ “มิติบริบททางสังคมและวัฒนธรรม” ของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของแนวทาง ซึ่งต่อยอดจากกรอบ Whole School Approach ให้สอดคล้องกับสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความอ่อนไหวทางศาสนาและวัฒนธรรม นับเป็นแนวทางเชิงบริบทที่สามารถใช้เป็นต้นแบบสำหรับโรงเรียนในพื้นที่ลักษณะใกล้เคียงกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ครั้งนี้ สรุปได้ว่า สภาพการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แนวทางการจัดการศึกษาที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การบูรณาการบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และผู้บริหาร การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การสร้างความร่วมมือกับชุมชน และกลยุทธ์การบริหารจัดการและการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย และได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ครบทุกประเด็น ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ หน่วยงานต้นสังกัดสามารถนำแนวทางไปกำหนดเป็นนโยบาย แผนงาน และกลยุทธ์ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป้าหมายที่ 4 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปใช้กำหนดวิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์ และครูผู้สอนสามารถนำไปใช้

ออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ การนำแนวทางไปใช้ควรคำนึงถึงบริบทเฉพาะของแต่ละโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร รวมทั้งให้ความสำคัญกับความอ่อนไหวทางวัฒนธรรมและความหลากหลายทางศาสนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ **2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป** 2.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลองเกี่ยวกับการนำแนวทางไปใช้จริงในโรงเรียน เพื่อประเมินประสิทธิผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ครู และผู้บริหาร ควรศึกษาวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างเป็นรูปแบบหรือโปรแกรมการฝึกอบรม และควรศึกษาวิจัยเชิงประเมินผลระยะยาว เพื่อประเมินความยั่งยืนของแนวทาง และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระยะยาว 2.2 การวิจัยนี้มีข้อจำกัดที่ควรคำนึงในการนำผลไปใช้ ดังนี้ 1) ขอบเขตพื้นที่จำกัดเฉพาะโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 การนำผลไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นจึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างของบริบท 2) ข้อมูลเชิงปริมาณอาศัยการรายงานตนเอง (Self-report) ผ่านแบบสอบถาม ซึ่งอาจมีความคลาดเคลื่อนจากการประเมินตามการรับรู้ของผู้ตอบ 3) การประเมินแนวทางใช้การพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ยังมิได้นำแนวทางไปทดลองใช้จริงในสภาพการปฏิบัติ จึงยังไม่สามารถยืนยันประสิทธิผลเชิงประจักษ์ได้

เอกสารอ้างอิง

วิจารณ์ พานิช. (2556). การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2555). แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อับดุลรอยะ มาหามะ. (2563). การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในโรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารอัล-ฮิกมะฮ์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, 10(19), 103–124.

Barth, M., & Rieckmann, M. (2012). Academic staff development as a catalyst for curriculum change towards education for sustainable development: An output perspective. Journal of Cleaner Production, 26, 28–36.

Bascopé, M., Perasso, P., & Reiss, K. (2019). Systematic review of education for sustainable development at an early stage: Cornerstones and pedagogical approaches for teacher professional development. Sustainability, 11(3), 719.

Bertschy, F., Künzli, C., & Lehmann, M. (2013). Teachers' competencies for the implementation of educational offers in the field of education for sustainable development. Sustainability, 5(12), 5067–5080.

Blank, M. J., Melaville, A., & Shah, B. P. (2003). Making the difference: Research and practice in community schools. Washington, DC: Coalition for Community Schools.

Eisner, E. W. (1996). The educational imagination: On the design and evaluation of school programs (3rd ed.). New York: Macmillan.

Sterling, S. (2001). Sustainable education: Re-visioning learning and change. Totnes: Green Books.

UNESCO. (2017). Education for sustainable development goals: Learning objectives. Paris: UNESCO.

UNESCO. (2021). Education for sustainable development: A roadmap. Paris: UNESCO.